

cura --- que lo cavall plen de *gal*<*e*>*s* tengue n'hom longuament de matí e de vespre en aygua corrent --- entrò que les *galles* se estreguene e se aminven, per lo continuament de la aygua freda, e de puis --- entorn de les *gales* com per lonch, convenientment --- Açò, encara pus provat al mal de *guala*, que ---» en la Manescalía de Batllori (AORBB v, 215); sembla com si fos una mena de minova (cf. *aminven*) o tumoret, i en aquest cas no estic segur que no es tracti d'una evolució fonètica de GLANDULA (amb caiguda de la -U interna i pèrdua de la L per dissimilació (cf. DCEC AGALLA, i ací GANYA), per bé que una comparació amb la forma de la boleta del roure sigui també natural.

El mot ha passat des d'antic com típic del valencià (cf. els concurrents *cassanella* i *ballaruga*); ja Vicià el 1574, en el seu *Libro de Alabanzas de las lenguas hebrea --- cast. y valenciana* (ed. 1877, p. 49, cita en Viñaza, *Bibl. Fil. Cast.*, col. 24 i p. 49), el dóna com a equivalent del ll. *galla* i com a cas en què el castellà *agalla* se n'aparta més que el nostre mot; Sanelo el registra com a equivalent de «*agalla*» (fº 5, 82, 92v.).

Jo només en tinc nota com a mot viu (*gáles* o *gáles de rōyre, de rōre*) entorn de l'Ebre (Fatarella, Pinell, Rasquera, 1936), i en terra valenciana: la *gála del rōy-re* a Vilafranca del Maestre (1961), i a Benillup *gála*, afegint que a les serres d'Alcoi anomenen *galér* l'espècie de roure «que fa *gáles*» (1936); GaGirona dóna «*galeta*: macarulla, les boletes que fan els roures» com a usual a Almàsora; a Xixona hi ha la Font del *Galer* en el massís de Bugaia, i a Muro d'Alcoi el Barranc del *Galer*, nom que m'explicaren per una «espècie de carrasca», «que fa *gales*» (1963). En fi es pot sospitar que vingui del mateix mot la *gala* 'espècie d'impuresa de la llana', que els aragonesos de Bielsa m'explicaren quan els vaig oir «esta llana lleva mucha *gála*» (1965).

Ultra aquest mot nostre i el cast. *agalla*, i certes formes derivades pròpies del portuguès i del sard (DCEC AGALLA), hi ha *gala* en oc. ant. *Gala* [S. XIII], avui encara viu en una àrea extensa del Delfinat, Roine i centre llenguadocià; també hi ha fr. *galle* ja en el S. XI i sobretot des del XIV, i l'opinió de M.-L. (REW, 3655) i Wartburg que és un manlleu de l'occità no és segura, com sigui que el mot té especial arrelament a Picardia i Flandes [S. XIII, FEW IV, 33b, § 4a], on la g^a no es palatalitza. *Galla* en italià, més sovint substituït per derivats com *gallòzzola*. Altrament tant el REW com el FEW li atribueixen gran abundor de derivats de sentit molt evolucionat, els uns amb raó evident, altres més incerts, i encara més de molt discutibles. Del llatí va passar manllevat a diverses llengües germàniques: al. *galle* generalment precisat per mitjà del cpt. *gallapfel* (anàlogament b.-al., neerl. i danès), angl. *oak-gall*, i ja ags. *gealloc*.

Hauríem d'esperar que GALLA hagués donat en cat. *galla. Fora que es tractés d'un cas com el de STÈLLA, VÍLLA, i anàlegs: on, darrere vocal llarga, el llatí vulgar central reduïa la LL a -L-. No tenim base etimològica en llatí per suposar que la A fos llarga (veg. Walde-H.) ni hi ha dades filològiques amb -L- en l'Antiguitat; en

romànic solament el català i el gascò permetrien deduir-ho, i indirectament el francès (on A no travada s'hauria fet *ie*), però el mot no ha deixat descendència en gascò i en francès: no hi ha formes amb (*i*)*e*. Tampoc és segur que no sigui manlleu de l'occità. El francès ens deixa, doncs, cert dubte en aquest punt. Però en l'ampli repertori del REW res no es troba que permeti suposar una base amb -L- simple.

Hi ha una altra explicació, a la qual ens podem atènyer, i és que es tracta d'una forma mossàrab, que per tant no palatalitza la -LL- (cf. BOLA). Notem que avui no hem trobat el mot més que en terra valenciana i a la Ribera d'Ebre; segons el *Damen*. i *AlcM* és també mallorquí, cf. *gala-grana* 'quermes', *Damen*. També les dades antigues són en gran majoria valencianes o tortosines: s'exceptuen la Lleuda de Cotlliure, la Tarifa de Barcelona, l'inv. de Cervera de 1373, i les dades de l'*InvLC*, però de tots ells o quasi ens consta que es tracta de mercaderies importades, que és versemblant que es portessin sigui de les muntanyes dels Ports valencians, o dels alzinars mallorquins o de les grans rouredes occitanes. Tot fa creure, doncs, que *gala* fou antic mossarabisme en català.

DERIV.: *Galer*, supra. *Galesc* (S. xv, *AlcM*).

Galamó 'papada' mall., 'espècie de goll de les ovelles' mall., men., berg., *galamona* 'goll' civ. («papera, bocio», PzCabr.) i *galamera* 'vèrtoles del ruc' (Àneu), semblen resultat d'un creuament de *gala* 'vèrtoles' (Malescalia de Batllori) amb *gam* o *gamadura* (GAMAR); el TdF dóna lldg. *galamou* com a variant del prov. *gamoun* «goître: fanon de boeuf; jabot, gorge», *goume*, -mo, alpi, *gome* lldg. «ulcèrre qui vient au gosier des animaux».

1 El pic. ant. *gale* 'callosité' més aviat fa suposar GALLA amb -LL-. Hi ha un petit territori en el Maine amb formes com *zale* «taller, germer» que serien derivades en -ARE amb evolució popular de la inicial, però tenint la A en posició àtona ja no hi hauria raó perquè esdevingués *e* (cf. *jalon*, *jaltir* 'jaillir'). Una forma gascona seria *galope* a la Teste de Buch (p. 32b26) i això fóra contrari a la -LL- i suposaria -L-, però és dada enterament isolada i amb terminació obscura; d'altra banda si un bigordà *esgarat* «agneau destiné à la boucherie» (Schmitt, *Term. Past.*, 68) fos verament un derivat de GALLA com creu Wartburg, suposaria -LL- no simplificada, però això també és ben insegur. Del conjunt, en conclusió, es treu la impressió que no ha existit altra cosa que GALLA en el romànic de Gàllia — ni d'enlloc. El que consta, és clar, és que en les llengües romàniques de fora del sector central, hi ha formes —cast. *agalla*, it. *galla* etc.— que pressuposen la forma clàssica GALLA amb -LL- doble, però aquestes són les llengües que tampoc no simplifiquen la -LL- en VÍLLA, STÈLLA etc.

+*Galabré*, V. *gualabré* Galàctic, *galactita*, *galactio-*, *galactogen*, *galactosa*, V. llet *Galada*, V. *gala* I *Galagala*, V. *gala* I +*Galagrana*, V. *gala* II *Galaïot*, 60 V. *galiot* (GALERA) *Galambre*, -bro, sembla resul-